

nül a végeredménytől – számomra ezt is jelképezi, és azt gondolom, hogy ez az érzékenység nem csak személyekben nyilatkozik meg, nélküle az irodalom és a művészet is szárnyaszegett vagy csonka. Ami nem azt jelenti, hogy ennek az érzékenységnek a művészet és irodalom minden elemében, minden mondatában jelen kell valahogy lennie. Nem, nem azt jelenti, de azt igen, hogy azokról, akik létrehozzák, akik megteremtik – a legkülönbözőbb módokon és stílusokban, a legkülönbözőbb világnézetek talaján és nézőpontjából –, éreznem vagy sejtenem kell: nem idegen tőlük ez az érzékenység. Mert az élet teljességének ez az érzékenység alapvető része, és az élet teljességét nem lehet ábrázolni az alapvető rész nélkül. Jelenléte olyan, mint a levegő – láthatatlan. A művekben is láthatatlan, de ha nincs bennük valamiképpen, akkor számomra nem lehet igazi.

Ennek az érzékenységnek az ígérete volt a *Holmi* indulásában. Hozzá kell még tenem, hogy biztosan sokféle megfontolás, politikai elképzelés és hátsó gondolat is közrejátszott az egészben (hiszen másfelől ez a világ legtermészetesebb dolga), de, azt hiszem, a *Holmi* sem akkor, sem azóta nem szállt le azokba a politikai arénákba, napi politikai küzdelmekbe, amelyek alapján egyértelműen azt lehetne mondani, hogy idetartozik vagy odatartozik. Tehát egy rossz, napi könyvelés szerint sem lehet azt állítani – legalábbis azt hiszem –, hogy a lap ennek a törekvésnek, ennek az irányzatnak, ennek a politikai elképzelésnek a kizárólagos fóruma. Ha igazam van, akkor ezt azért sikerült így megőrizni, mert valóban irodalmi és filozófiai, esztétikai meg mit tudom én milyen kérdésekkel foglalkozó folyóirat tudott lenni, és meg is tudott annak maradni, ahol a legkülönbözőbb nézetek kaptak és kapnak hangot. Egy alapelve van – s ez a kohéziója -: a minőség, ami nem azt jelenti, hogy minden írása zseniális, minden szereplője zseni, de magából az igényből nemigen engedtünk.

Tandori Dezső

KINEK-MINEK

*Még mindig, jaj, a halálba szabdalt
Kosztolányinak*

Kinek-minek hogyan meséljem ezt el.
Hogy egyszer.
A kis ascoti állomástól
felmentünk a gesztenyesor-platánsor
enyhe lejtőjén,
senki te, ő, én
egyedül, én magam,
mindegy, hogy élt még Queen Mam,
mindegy, hogy éltem még-akkori-én,
semminek végén, semmi elején.

Semminek elején, semmi a végén.
A befutás hatalmas.
Fogadtam 6-7 ezer futamot,
Angliában, ír földön, francián,
volt nyertesem, hogy Encián,
német, hogy Gergenot,
nevek a Parszifálból, vagy Cézanne,
Utrillo, Modigliani után, s
befutók, mondom. Mégis, álltam
Ascot jelentéktelen, őszi sarában,
enyhe gesztenyelevél-taposásban,
platánfákéban, árnyban,
a hirtelen ki-ki-szürke-ragyogó
napfényben, kiértékelve éppen
a futamot,
a sárdagasztás miatt Veronese Romeót
reményteljes második helyre megtéve
Sparafucile ellenében.
S milyen hatalmasak
a lovak,
ahogy eldübörögnek a korlát túlján,
ah, ha én azt tudnám,
mondani bírnám.
Lett befutóm. Már-mikorom.

S gondolom is gyakran, Birkapiac
a Piccadillyn, a fő út felett,
portugál rozék, feslett fellegek,
előlegbe kortyolom boromat,
vesztem tíz fontokra tíz fontjaimat,
míg végül az elhagyatottság,
a magam-vétke szakadtság
meghozza angyalát,
bemegeyek legalább
a kis fogadóirodára,
és látom a szakadtpályás lista alján,
hogy Senki A Barátja, tíz-per-eggyel,
és elkezdem visszanyerni pénzem,
folytatom ugrólóval, ismerőssel,
Lord Byront veri így Bierce Előjel,
és pár apró kisiklás után
Glaston Birkája – !!! –
felteszi a pontot birkaságom diadalára,
távozom dús erszénnyel, ezer-
huszonöt plusz fonttal.

Mindez már a másik oldal.
 Amonnan, bár eminnen, jóval,
 átmegyek 6-7 ezer futam után,
 110 könyv után, talán
 életem 115 780 rémálma után,
 még mindig életemben, mely egy
 – vagy több – rémálom volt, ha mondom,
 átkelek, nem a háború utáni ponton
 hídon, nem égett birka- és lótetemek,
 felkoncolt, tankkal agyonlapított emberek,
 kibiccent útszegélykövek
 közt, átkelek,
 mi lehet mondója ennek, mondóm,
 bedobok hét deci vöröset
 hét helyen,
 csak hogy olyan egyedül ne legyek.

A körülmények zajok.
 Elülnek,
 fájok életemre: fotelben, gépelve elült
 hátulnak, és köbreemelésnek
 érzem a kb.-t, a körülbelült,
 és az ascoti gesztenyesnek,
 az ír roscommoni alkonyatnak
 ajánlom, ahogy mások fagyaltot nyálnak,
 számlákat ellenőriznek,
 gyereket nevelnek,
 sorsuk kötelezőjének nekidőlnek.
 Én nem vagyok az elioti tengermélye-listán.
 S ha lennék is, unnám, nem tudnám,
 mit kezdjek vele.

Medvék, madarak értelme, szelleme?
 A verebek szellemi képességeit
 kezdik, elemzik ki ma „itt”.
 De nincs „itt”. Az „itt”, például,
 még első világháborús,
 ahogy a filmekből látom,
 hullatöltelékeknek küldik a jónépet hazafiadákon,
 vagy egyszerűen átverve, kényszerbe.
 A világnak nem volt semmi értelme. Sosemre.
 Az anyakirálynő bármi fáit
 borulnak rá, agyam lombja,
 csak a nem kívánt tenger alatti csodákra látni,
 és bakák s lovak belei látszanak kiomolva.
 Mindenkit, aki, akárki,

bármilyen szerepet vállal a világban,
nem azért ahogy az angol katonákban
természetesség volt, hogy a skót uralkodó
tiszteit – ah, Katýn előtt! – egy csúriben
elevenen kell faszénnel megcsinálni,
nem is, hogy ennyire, de akinek bármilyen szerepe
bizsereg vágyként, állig vízbe kéne állítani, s aztán,
mondja a skót ismerősöm,
pár nap vagy egy hét múltán...

Majd megbeszélgetnénk velük.

Én nem megyek többé Ascotba,
se nem akarok egy kiadóba,
székfoglalóra, díjosztóra
menni már, én nem,
én nem megyek már sehova, sőt,
annál is tovább megyek,
csak lezárom a híreket,
miket – miféle mélyből – önszaván hoz
miféle önszavam, volt, az előtt;
és nincs „magam”, mely míg a világ
ily veszett, irgalmas magához,
nincs egyikét, mert nincs másikat,
nincs másikat, mert nincs egyikét,
és minden az álom előtt
beálló...

...világosság? sötét? Ah, közelét
szilvalekvárnak álcázza a Távolság,
és minden törekvésed csak a merítőháló,
melyből a Nemlétezésnek
soha semmi nem elég.

De én, mint a veréb,
akárhányat is lépek,
ebből, és akármilyen sántán,
csak félremáshováznám
a – sajnos – helyet, mely lehetőség lett.

S a porban,
hol emlékek közt, emlék se, már nem botoltam,
csak viccnek tekinthetem, hogy
„holtan”.
S közben időm oly időtlen fogy. Fogytán.

Örökbefeledném, ha élve tudnám.

William Shakespeare

ÖT SZONETT

5.

Az idő őrzi még, mit féltve formált,
a szép látványt, minden szem örömét,
de zsarnokává lesznek majd az órák,
és elrútítják mindazt, ami szép.
Mert fut az idő, hajtja a nyarat
a szörnyű télbe, és ott megöli,
a buja lomb lehull, a nedv befagy,
a szépséget a puszta hó fedi.
Ha nem őriznénk a nyár párlatát,
üvegfalak közt folyékony rabot,
a széppel együtt múlna a hatás –
úgy múlna el, hogy nyomot sem hagyott.
A rózsaoajlnak nem árt a tél:
a látvány elvész, de a lényeg él.

24.

Szemem festőt játszott: szépségedet
szívem táblájára festette le,
körülötte a testem a keret,
és talál a távlat művészete:
a festőn át meglátod a művét,
és valódi látszatának igazát:
mellem boltjában ott lóg még a kép,
s a bolt ablaka lát szemedden át.
Nézd, milyen jót tesz a szemmel a szem:
szemem rajzolta meg alakodat,
és a te szemed ablak lett nekem,
s rajta át belém rád les be a nap.
Bár jó művész a szem, lehetne hívebb:
a látványt festi csak, de nem a szívet.

30.

Ha csendes, édes gondolataim közt
elém idézem az elmúltakat,
felsóhajtok, mert amit vártam, nem jött,
és visszafáj sok veszett pillanat.

Könny futja el sosem síró szemem,
hogy barátaim örök éjbe hulltak,
és könny-adót kap a volt szerelem,
s mit nem látok már: siratom a múltat.
Újrajajongok minden régi jajt,
és jajról jajra vallom újra meg,
újraszámolva egyenként a bajt –
már megfizettem, mégis fizetek.
De drága barát, ha rád gondolok,
semmissé teszel minden bánatot.

42.

A nő tied, de nem ez a bajom,
bár elmondhatom, igazán szerettem,
hogy te övé vagy, az a bánatom,
ez a veszteség fáj gyötrelmesebben.
Szerelmes bűnösök, így mentegetlek:
azért szereted, mert én is szerettem,
ő pedig azért csal meg, mert szeretlek:
a barátommal értem csal meg engem.
Mit benned vesztek, szerelmem nyeri,
s barátom kapja, amit benne vesztek,
egymást nyerik: a károm kétszeri,
s mindketten értem raknak rám keresztet.
De – milyen öröm! – egy vagyok veled,
édes csalás: a nő engem szeret.

55.

Sem márvány, sem arany királyi sír
nem éli majd túl erős versemet,
mert fényed jobban őrzi a papír,
mint megmocskolt, sokszázados kövek.
Ha a háború szobrokon tipor,
s tövestül tép ki emlékműveket,
sem Mars kardja, sem harc tüze nem ér:
téged megőriz az emlékezet.
Halálon, harcon, feledésen át
te élni fogsz, mindig dicsérni fog
minden nemzedék, s szeme látva lát,
míg a vén világ végsőt nem forog.
Míg fel nem költ az utolsó ítélet,
itt élsz, mert szerelmesek szeme éltet.

Móricz Zsigmond

GAEA

Közzéteszi Cséve Anna

A fiú a vízből csobogva rohant ki, mint egy ifjú mén, mintha valami kergette s valami vonzotta volna.

Forróan sütött a nap, s egyedül volt a folyó partján. Kiterjesztette a karjait, s boldogságában nagyot kacagott, mint a madár csattog az ágon.

Erős volt és fiatal, és a nyári melegben a víz pergett róla, ahogy táncolt ősi szokellő szatírugrásokkal.

A parton az agyag kövér és buja, a talpát melegen simogatta, selymes volt és ruganyos a tapintása. Belehevert s elnyúlt a napfényben, kitérta magát illetlenül a napsugaraknak, úgy odaadta magát, mint egy lány.

Ficánkolt, mint a hal, nagyokat szökött, fel-feldobta magát, s tovább esett, s boldog volt, mint a csecsemő az anyaölbén: a teste, az izmai játszottak s tomboltak, a napsugarak lebegtették, mint a repülő szirmot.

– Gaea! Gaea! – kiáltotta. – Gaea! Gaea!

És a tenyerével kéjesen tapintotta az őszanya, a föld emleit, kimeredt s elnyúlt – Gaea! Gaea! –, s felszökött, és rohant be a vízbe.

A folyó kedvesen hűs volt, tágas és nagy, tele örvényekkel, nagy forgókkal, s mint a hal futkározott benne, úszott, mint a sirály, lebukott, meg feljött, s a forgókat úgy metszette át, mint a csík. Jaj, jaj, legfőbb jó, elérhetetlen boldogság: megszűnni: vesszen el a ma és a tegnap és a holnap és a minden.

De a karjai eveztek, s a teste siklott, mint az ángolna, lubickolt a mély halál fölött, s a forgók szirénjei kacagva nyitogatták rá csőrüket.

– Gaea! Gaea! – hörögte vágyban, s eleresztette magát. Izzadság öntötte el, s izzadságának parányi csöppjei szaporították a folyó végtelen árját: meghalni, meghalni most, szűzen s boldogan! Jaj!... zuhanni lefelé a végtelenbe, de a karjai egyenletes tempóval szelték a habokat, s a forgók tátogatták csodálkozva kacagó szájukat. És ő messze nagyot került a víz medrén, hogy visszatérjen szokellve a partra, a füzesbe, ahol ruhái az élet parancsoló jelei, várták.

Most nagynak érezte magát és erősnek!

És most vad erő veri ki, most megverekedik a világgal!

S hogy újra földet ér a talpa, vicsorgó foggal és vizet verő térddel rohanja meg az őszüzet, az ősbuját, és lihegve vetette le magát reá.

– Gaea! Gaea! – suttogetta, és lehunyta szemét, s belesimult, belefúrta magát a forró agyagba, belekuporodott a szent Földanya emlős testibe.

– Gaea! Gaea! – suttogetta, és sóhajtott, és lehunyt szemmel merevedett belé.

Elhelyezkedett, belevájta magát az istenanya, a minden istennek szülője, a szűz föld ölébe, s teknősen vánkost vájt magának a remegő puha agyagban.

– Gaea! Gaea! – sóhajtott, s kincsek voltak e sóhajban, a sóhaj-talicska kincseket viselt, sűrű aranyat, az érzékek iszapos, sárig aranyát, és ragyogó fénysugarak verődtek bíbor-sugarakban szeméből lezárt pilláin át a nap felé, és egyre jobban, egyre szerelmesebben ölelték karjai, s tíz körömmel marták, vájták, gyúrték maga alá a szent föld emleit.

S most, most! hirtelen örülettel belevágta magát az anyába! gyötrelmes boldogan fúrta bele magát!

Óh a türelmes, édes, nehézillatú végtelen test, hogy adta szent magát, s hogy betöltötte agyag puhaságaival mindenét, hogy befogadta, túrta, hagyta, szívta, óh kimondhatatlan szent boldogság, egész testén, végig lihegő gerincén, föl az agyig, a meredő lábujjaktól a halálig dermedt, elbutult gondolatig egyetlen nemző szörnyűséges kéj.

Gaea befogadta, s magát odaadta, és boldoggá tette drága szülöttét.

És egy rithmusban lüktetett most az egész mindenség, az ég és a föld és a vizek és az istenek, és bekövetkezett a végtelenség örök explóziója, és lón nagy lobbanás az Univerzumon át, és fényben égett egy pillanatban az egész világ.

És utána édes lankadság öntötte el a világegyetem teljes körét.

S csak sokára, nagyon sokára támadt annyi eszmélet és erő, hogy felpattanjanak a nehezült szempillák.

Akkor feltápáskodott, s az üdvözültek lágy mosolyával nézte magát, s életének negatívját lelta a meggyúrt anyag hátán.

S végigremegett egész teste, ahogy felismerte. Alakja helyét a kékagyagban, óh meghajlott boldog alak, igen, még a kis szálakat is, a bongyor nyomát és a sötét kutat, mely a föld mélyeibe visz, mélyebbre a Föld középpontjánál: a Mindenség Teremtő elvég...

Most egy kis madár elcsiripelte magát, s arra Gaea megmozdul és megvonaglott, és ő felriadt, felrobbant, s halálos szégyenben rajtakapottan menekült, és berepült a vízbe, a bűnön fogott: mintha a Természet ellenőrzése máris pálcát tört volna az incestuson, vagy csak Gaea? Gaea? csak ő rúgta el, a kielégült Gaea?

Be a mélybe, a mély vízbe, a víz megtisztít, és a víz újraszül.

És úgy lebegett, oly gyöngén s erőtlen, karjai oly lankadtan kavartak, feje, mint a fejsze, lesüllyedt a mély felé...

S hirtelen megérezte az örvényt, és megérezte, hogy erejét elvette a Föld... jaj, minden erőt kiszívott Gaea. Egyet fordult lába a forgóban, és a két karja nagyot kalimpált, tétován és tehetetlen. Szája tágra nyílt, s már rémülten köpködte s fújta a vizet: késő, hogy ordítson, hangot a fellegekig: már a szürke víz ömlött belé, s szeme előtt opálos lett a hullám, s a forgó vitte kacagva, rémült, jaj, lefelé a mélybe...

És Gaea, örök szűz, kéjeknek ágya, kis mosollyal, lustán nézett utána boldog nyoszolyáján...

Móricz Zsigmond naplójegyzetei szerint a GAEA című novella 1925. március 27-én keletkezett. Ekkor az író házasságának válságával és Simonyi Mária iránt érzett szerelmével szoros kapcsolatban alakuló, vágott alkotói imázsváltása már tizennégy hónapos múltra tekintett vissza, az élethelyzet és alkotói patthelyzet veszélyeztette a család épségét, és felkínálta az írói pálya kettétörésének fenyegető alternatíváját is. Szokás szerint a publikálásra szánt írásokat Móricz először Holics Jankának mutatta meg, aki mint írófeleség meg tudta akadályozni, hogy a számára idegen témavilágban és stílussal születő írásokat Móricz *Az Est-lapok* vagy a *Nyugat* szerkesztőségébe juttassa. Móricz védeni igyekezett írói kompetenciáját, kéziratait összecsomagolva tartotta, vagy Elek Artúrnál helyezte el, mint például az AMOR és PSYCHÉ-t. A születő művek megmentése volt a tét. Ismeretes, hogy számos művét Móricz mégis elégette, pedig a kritikus szavak nem az írói „teljesítményre” vonatkoztak, hanem a felfedezett vagy felfedezni vélt modell-vetélytárs iránti féltékenységből fakadtak. A GAEA-t is – bár Janka „jónak” és „szépnek” tartotta – hasonló indokokkal „cenzúrázta”. Móricz először össze akarta gyűrni a papírt, aztán meggondolta, mégsem tépte szét. Elment otthonról, majd a London Szállodában szobát vett ki, és másnap reggel 6-kor, április

1-jén, szokása szerint dolgozni kezdett. Holics Janka 1925. április 2-án harmadik öngyilkossági kísérletébe belehalt. Móricz a novellát Gellért Oszkárnak és Elek Artúrnak is megmutatta, akiknek véleményét az író naplójából idézem: „mindenik a görög kultúra nagyszerű feldolgozását ismerte fel benne, és legtávolabbról sem álmodták, hogy személyi élmény volna. Minthogy nem is volt”.

A novella gépiratos fogalmazványa autográf tintaírású törlésekkel, javításokkal és betoldásokkal a Petőfi Irodalmi Múzeum Móricz különgyűjteményében található, jelzete M. 100/3959/285.

Cs. A.

Krúdy Gyula

PEST HIBÁI

Közzéteszi Kelecsényi László

Ferenc József nem tudott megbarátkozni Pesttel, bár a város mindenképpen kedvét kereste.

Nemcsak utcákat és kávéházakat neveztek el az öregről, de bármely előkelő hölgy is szívesen feláldozta volna jó hírnevét az öregúr kedvéért. Ámde a hírneves lovassági tábornoknél kívül – aki körülbelül két fejjel volt magasabb Ferenc Józsefnél, és hervadt éveiben *Hajnal* címmel irodalmi egyesületet alakított, amely egylet estélyein abban találta örömét, hogy egymáshoz vonzó pároknak adott alkalmat a találkozáshoz – és a „nemzet csalogányán” kívül: senkit sem vett nyelvére a városi pletyka, akinek kedvéért Ferenc József kipödörte volna bajszát kerek kis katonatükörben. Mondják, hogy a kis termetű öreg kedvelője volt a nagy lábastükröknek, amelyekben sokkal előnyösebben mutatkoztak a vastag lábú, vastag karú, izmos tirolai nők, akiknek kedvéért gyakran vadászott a koronartományban, amikor is tirolinak öltözött, és térdig erő harisnyában, fácántollas gráci kalapban minden alkalommal a fotográfus csöve elé állott. Talán, ha a pesti nők megelőzik vala a divatot, és a rövid szoknya alatt már Ferenc József idejében mutogatni kezdik hatalmas lábszáraikat (amelyekről azelőtt fogalmunk sem volt); ha már az öreg király idejében kérkednek vala cirkuszi erőművésznőkéhez hasonlatos lábizmaikkal: Ferenc József többet nézegetett volna Pest felé a tábori látcsövön át a Vár ablakából.

Még a pesti Opera igazgatói sem emelkedtek a helyzet magaslatára, midőn őfelségét olykor páholyában láthatták. Bár számtalanszor előadták a *Bécsi keringő* című balettot, nem jutott eszükbe, hogy a szitakötő lenge táncosnő helyett tenyeres-talpas balerinákat szerződtessenek. A Népszínház igazgatójának volt némi szerencséje a galambmellű, gömbölyded Blahánéval, akit Ferenc József többször is meghallgatott. Bezzeg, midőn a megtermett bécsi színésznő, a nagyszerű Katalin kezdte előadni a sörízű népénekeket kerekre nyitott szájával, megtáncoltatta lódenszoknyáját, harmonikabillegetéssel riszálta derekát: a pestiek már rájöttek, hol hibázták el a dolgot Ferenc Józseffel. Segíteni azonban nem lehetett. Az öreg császár, bár az első karácsonyra (azután nagy szünetet tartva) csak egy alt-Wien porcelánszervizzel lepte meg Katalint, miután nem volt fogalma arról, hogy a porcelánba ennyivaló is kell – hűségesen megmaradt az okos nő társaságában, mindaddig, amíg bombassin-selyemmel, aranykeresztel díszített koporsóját a Szent István-templomban körülfojták a piros nadrágos tábornagyok. Olyan kicsiny volt ez a

koporsó, hogy azok, akik a karnagyi emelvényről nézték a temetést, azt hitték, egy gyermek holtteste felett mondja a gyászmisét a bécsi érsek. A kapucinusok sírboltjában, ahol öles márvány- és bronz-szarkofágjaikban Istennek ajánlott lélekkel fekszenek a hatalmas Habsburgok, talán sohasem kapja meg méltó fekhelyét az utolsó nagy császár, aki egy félszázadon át rendben tartotta birodalmát. Alig múlt el két esztendő a temetés után, a piros nadrágos, zöld bokrétás tábornagykok szertefutottak, a rózsaszínű arcú, jól táplált zsandárok a bécsi elővárosokban kaptak házmesteri állást, vége lett minden pompának és ceremóniának, amelyen évszázadokon át a spanyol etikett törvényei és a hagyományok útmutatásai alapján tartottak az udvarmesterek. Ferenc Józsefet temették utoljára azon szertartás szerint a bécsi Burg kápolnájából, amely szertartásban az egykori spanyol királyok temetkeztek.

Ha Pesten volt Ferenc József, legszívesebben a Vár budai szárnyában tartózkodott. A meredek budai oldalra eső palotából még láthatta azokat a házakat, ablakából szemügyre vehette azokat az utcákat, amelyekben fiatal korában járkált, a solferinói csata előtt, mikor szerelmes volt Erzsébetbe, és gyakran megajándékozta őt gyermekkel. Az egykori Pest, ahová ifjan és nagy reményekkel jött valaha, eltűnt. Évről évre kevesebb lett azoknak a házaknak a száma a Duna-parton, amelyeket ifjúkorában megismert Pestből. Pest mind idegenebb lett az öregedő királynak, minden lebontott régi ház, minden újonnan épült palota a Duna-soron arra emlékeztette, hogy az idő múlik. Ifjan és vállalkozó kedvvel jött valamikor a városba, megszokta, hogy a koronataromány fővárosában alázas, földszintes házikók, keskeny utcák, megalázkodott alattvalók, zsebkendőjüket kipurult arccal lobogtató honleányok, nyugodalmas, lázadásmentes öregség üdvözölkék. Úgy ismerte meg Pestet, mint a bánattól meggyötört, kis örömöknek is nagyon örvendező várost – mint egy kopott, elhanyagolt leányt, akit boldoggá lehetett tenni egy ajándékba adott kucséberskatulyával –, és Pest egyszerre levetette szerény álarcát, és évről évre több ékszert rakott magára, túl hangossá lett az igénytelenke, hazárdná a takarékos, kifejlett mellét mutogatta a zárdai szigorúságban felnevelkedett hajadon, felgurultak a Redut ablakai, mikor már elfelejtették volna Hentzi ágyúit, lármás és élni vágyó és más arculatú lett a Duna-sor, amelyre Ferenc József még úgy emlékezett, mint első ifjúságában látta, mikor Széchenyi István gróf kormányozta a parti homokban fodrozott sörényű arabs paripáját... Pest hűtlen lett az öregedő királyhoz. A gyanakvó Ferenc József hamar észrevette, hogy ebben a városban csak azok sikoltanak feléje őszinte elragadtatással, akik már nyugdíjat kapnak tőle, vagy azok, akik még nem jutottak megfelelő álláshoz. Az igazi Pest a maga könnyelmű, vidámságot és pompát kedvelő életében többet törődik egy külföldi táncosnővel vagy a perzsa sahhal, mint vele.

A kurtizáná lett, rafinált város elfelejtette a győztes osztrák katonát, akinek keblére vetette magát tapasztalatlan üdeségében, mikor az diadalmasan bevonult a városba. Elmult vállának és nyakának szenteltvízillata, az uralkodóért szóló imádságot már csak az udvari plébános mondta el végig, Pest felnyitotta lesütött szemét, és nem elégedett meg többé mézes mogyoróval, aranyfüstös dióval, diákkoszttal. Észrevette szépségét, fejlődő bájait; kibontakozott nagyvárosias gamintermészete; értékelni kezdte magát az egykori penészvirág, és a fukar öregúr mérges kedve tapasztalta, hogy már nem szereti őt ez a nagyigényű kokottá vált Pest. A szende szűz, aki a hatvanas években boldogan utánozta a kereskedők és iparosok bálján látott Erzsébet királyné hajkoszorúját, karcsúságát – széles szájú, mohó, féktelen nőszemély lett. A gavallérok, akik a koronázás idejében császárszakállt nevelgettek a Kishíd utcai fodrász közreműködésével, mind ritkábbak lettek, öreg kapusok, veterán katonák, udvari alkalmazottak viselték már Ferenc József szakállát.

Természetes tehát, hogy Ferenc József nem nézett jó szívvél Pestre, amely mindenben ellentétje volt a konzervatív Bécsnek. Ha az ablakhoz állott az öreg király, leginkább a budai oldalon legeltette szemét, ahol még nem tolakodtak oly sűrűn tekintete elé az ormótlan szürke tűzfalak, szemérmetlenül magas háztetők, hogy ne láthatta volna a Vérmező mellett elvívó utat, amelyen az akkor még szeretett Elisabeth oly gyakran járt a kis Mária Valériával és Rezsővel a Városmajorba. A keskeny, szerény utcájú budai oldalon még nemigen hallatszott a nőknek az a kihívó kacarászása, amely mindvégig bántotta a Ferenc József korabeli öregurakat. A háztetők itt még oly szerények voltak, mint alattvalókhoz illik. A Tabán és a Krisztina alázatos megadással nézett fel fejedelmére. Az udvarok, ablakok, a kapuk oly kicsinyek voltak, amint ez illett egy koronataromány fővárosába. Mély tisztelet zengett a harangokból, amelyeknek meglődülésére a járókelők lent, mélyen a Vár alatt, megemelintették kalapjukat. És távolabb is, ahol a hegyvidék nyújtogatta be lábait a városrészbe, Óbudán téli időben oly fehérek és oly kicsinyek voltak a házak, hogy bizvást lehetett hinni, hogy itt mindenki hálát ad Istennek, midőn leereszkedik az este, és megszerezte mindennapi olaját lámpásába. A Vízivárosban az öreg katonák kiegyenesednek, ha fenn a Várban őrséget váltanak hangos trombitaszóval, ünnepnapokon felteszik rendjeleiket azok, akik ilyesmihez juthattak. Nem, Budán semmi sem zavarta az öreg király tekintetét. Nem lehetett elgondolni, hogy ezekben a hallgatag, maguknak élő utcákban, csendesen álmodozó házakban valakinek is eszébe jutna politizálni; a nagyapák elő is vennék kopott sétapálcáikat, ha V. Ferdinánd utódját merészelné valaki kifogásolni.

A budai Vár ablakából észrevette Ferenc József azt is, hogy a Vérmezőn a nők és a férfiak gyakran a kutyáik révén ismerkednek meg. Tavaszkor szokott ez történni, midőn a különböző nemen lévő ebeket sétálni viszik a kutyák tulajdonosai. Az agglagények hangos füttyszóval hívogatják maguk után hím kutyáikat, míg a hölgyek szíjon vezetik nőtényeiket. A mezőn természetesen összebarátkoznak tavaszi időben az ebek, és a kutyatulajdonosok addig gyönyörködnek ebeik játékában, míg maguk is kedvet kapnak a barátkozáshoz. Sok boldog szerelem fejlődött már ki az ebek ismerkedése révén. Sok hervadó leány megismerkedett a szerelem gyönyörével, midőn már azt hitte, hogy a szerelmet csak kiskutyája élvezendi már. Különösen nagy sikere volt egy mészáros-kutya tulajdonosának, aki mindennap új ismeretségeket kötött kutyája révén. Az ölebek menekültek a hatalmas eb elől, és a kutyatulajdonos rábeszélésére engedtek csupán a hölgyek, hogy kutyáiknak megengedjék a tavaszi játékot. Ferenc József érdeklődött a kutyatulajdonos iránt, megtudta, hogy nyugalmazott postamester és özvegy; ugyanezért segítségére volt, midőn egy kutyás nőt, a várkapitány távoli rokonát feleségül akarta venni. Még most is élnek, ha meg nem haltak. *(Részlet egy új regényből.)*

Várható volt, hogy a Krúdy-összkiadás most folyó munkálatai során előbb-utóbb felbukkannak eddig kiadatlan írások: ez most megtörtént. Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában 1934 óta lappangott a PEST HIBÁI című szöveg (An. Lit. 3518 szám alatt) – mégpedig nem kéziratos, hanem nyomdai kefelevonat formájában. A két egyhasábos, összesen 226 nyomtatott sorból álló hírlapi tárcsa a *Magyarország* napilap számára készült, de a cenzúra nem engedte, hogy megjelenjen; mindkét kutyanyelven ott virít az alábbi szövegű pecsét: „A törölt részek közzétételére az előzetes terjesztési engedély nem jogosít. Sajtótájékoztató Miniszterközi Bizottság.” A szép nevű intézményt 1920 őszén hozta létre az első Teleki-kormány. (Vö. Markovics Györgyi: „TERJESZTÉSÉT MEGILTOM”. Magvető, 1970. 55., valamint uő: A MAGYAR ÍRÓK HARCA A CENZÚRA ELLEN. Akadémiai, 1985. 45.)

A megtalált nyomtatás több, egymással szorosan összefüggő kérdést vet föl.

Mikor írta Krúdy a PEST HIBÁI-t?

Mi lehetett a betiltás oka?

Miért maradt mindmáig kiadatlan az írás?

Végül, de nem utoljára: miféle regény részlete a szöveg?

Ismert tény, hogy Ferenc József halálának tizedik évfordulóján, 1926-ban élénkült meg újra a hosszú életű császár és király iránti érdeklődés; ennek jeleként Krúdy több hírlapi tárcájában emlékezett, immár nosztalgikusan az uralkodóra. Feltehetőleg ez a cikke is ekkortájt keletkezett. A *Magyarországban* évek óta jelentek meg e műfajú írásai. A cenzori pecsét ezúttal megakadályozta ezt; feltehetőleg a cikk elején és végén olvasható tartalom okozhatta a hivatalnoki rosszallást és a tiltó döntést (bár cenzorok gondolkodásmódját találgatni oda vezet, hogy egy kicsit mi is azokká válunk). A meg nem jelent szedés szerencsénkre fennmaradt; a nyomda visszaküldhette az anyagot az írónak, aki később sem kezdeményezte annak megjelentetését, így valószínűleg feledésbe merült. A cikk végén olvasható szerzői megjegyzés, hogy ez valamilyen készülő regény részlete lenne, nem igaz. A PEST HIBÁI lekerekített, saját lábán megálló irodalmi egység, publicisztikus tartalma miatt sem illene egy regénybe, és nincs is olyan Krúdy-regény, amely ezt a szöveget tartalmazná. (Az itteni közlés során a nyomdai szedési hibákat, valamint egy értelemzavaró tévedést javítottunk.)

K. L.

Térey János

A GRÁNIT ÉS AZ ERDŐ

A „Protokoll” című verses elbeszélésből

Csomagol, vonakodva, Mátrai.
A küldöttséggel megy Amerikába,
Amelyet maga Skultéti vezet.
Az ENSZ-közgyűlés, tavaszi ülésszak.
„Siránkozásra legjobb alkalom.
Ezt végig fogom szomorkodni”, sóhajt
A bőröndjét etetve Mátrai.
„A téma?” „Az energia”, darálja
Az információt a telefonba
Binder. „Az erőforrások jövője.”
„Ezt végig fogom szomorkodni biztos,
Végig, ha ugyan el nem visz a járvány.”
Mert közben futótűzként terjed az
Új félsz, az új típusú influenza.
„Világjárvány veszélye fenyeget”,
Így Mátrai. Mandzsetták közt kutat.
Utazás előtt fölhívja az anyját,
Hogy beszámoljon kételyeiről
– „Egészségügyi szükségállapot van!” –,
Az új félelmekről és némi jóról,

De nem jut messze... Mert Verocska másról
 Beszél. Csak mellesleg veti oda:
 „Használd ki ezt az alkalmat. Te, ott lesz
 Az unokanővéred is New Yorkban,
 Tudtad?” És Mátrai hallgat kicsit.
 Szóval a Blanka. És Amerikában.
 Mit keres ott? Van mit keresnie.
 New Yorkban él az anyja, kémikusként.
 A nyolcvanas években ment ki. Vitte
 Blankát is, nem örökre. „Jézusom,
 Már öregasszony”, így morfondírozik
 Mátrai. „Magas, csontos.” Hárítólag,
 Élesen, nagyon kurtán, kiböki:
 „Verocska, nincs értelme. Énszerintem
 Nem jó ötlet.” „Már várja, édesem,
 A telefonodat. Ne légy kegyetlen.”
 „Figyelj...” „Megadom a mamája számát.
 Egy kiállítás képei miatt
 Utazott oda. Mindegy már, mi volt.
 Illene kibékülőtök. Talán nem?”
 Ideát csönd. „Járjunk megint, anya?”
 „Ne. Konzolidáljátok a viszonyt.”
 „Nem állok vele szóba soha többé,
 Elmondtam néhányszor, Verocska, nem?”
 „Ott lesz a Blanka is, keresd meg!” „Ennyi?
 Elindulok egy másik kontinensre,
 És azt se mondod, jó utat?” „Szia.”
 Sziszegve pakol. Öt monogramos,
 Dupla mandzsettás ing. Váltásnyi öltöny.
 Fölborzolt idegekkel készülődik.
 „Miért én és miért most és miért pont
 New Yorkba, sertésinfluenza-járvány
 Idején?” Van két órája hatig,
 Mikor bezár a rendelő. „Na, stréber
 Volnék talán? Beoltatnám magam,
 De hallom, annyira új a ragály,
 Hogy még nincs ellene oltóanyag,
 És időm sincs.” Bízik a csillagában.

Ferihegyen besorolnak elé
 Bőröndjeikkel Binder és Kovács.
 „Skultéti és... Skultétiné?” „Dehogy.”
 „Vajon jön Vilma néni? Hozza vagy sem?”
 Berobban neje nélkül a miniszter,
 Skultéti, öt perc múlva. „Hát igen,
 Uraim, menetrend szerinti járat.
 Nincs különgép, viszont pénzszúke van.

Legalább nem sovány turistaosztály,
 Nem kell vacogva vegyülnünk a néppel.”
 „Az jó”, súgja, kicsit szégyenkezően
 Kovács, aztán sietve elemez:
 „Itt a folyomány: házról házra járt
 Egy mexikói adóellenőr;
 S kliensei átjártak a határon –”
 „– S most úgy hurcolják szét az új ragályt,
 Ahogy a virágport szokták a méhek
 Az emilyenről, huss, az amolyanra.”
 Már ott a védőmaszk Ferihegyen,
 A félős utasok szája előtt.
 Skultéti izgul, ám jól leplezi.
 Ő nem mutathat pánikot, dehogy.
 „Nem hord szájmaszkot egy erős miniszter,
 Akkor se, ha tisztaságmániás”,
 Súgja elismerően Mátrai
 Binder fülébe. „Disznómaszk a gyávák
 Ismérve.” „Jó maszkot nem kapni itthon.”
 „Csak ellenőrzött levegőt fogyasszunk”,
 Javallja Binder. Izgatott Kovács:
 „Mozikat zárnak be és iskolákat,
 Színházakat és múzeumokat,
 Templomokat, s a táncokat lemondják.”
 Mátrai inkább egykedvű. „Ahogy lesz.”
 E valódi siratóférfiak
 Körében Mátrai az optimista.

Ujjlenyomatot ad a Kennedyn,
 Hüvelykjét nyújtja, engedelmes ember,
 Az azonosításhoz. Küldenek
 Értük kocsit, elakad a dugóban;
 De estefelé fényárral fogadja
 A miniszteri delegációt
 A magyar konzulátus. „Lehetőleg
 Kerülni kell a kézfogást”, hadarja
 Minisztere. Kíváncsi lesz, hogyan fog
 Skultéti elkerülni minden egyes
 Kezet: pont itt, a konferencián.
 „Aki köhög, attól távol kell állni.”
 Kovács csak néz. Nevet Mátrai: „Mondom,
 Hogy üldözési mániája van.
 Moss kezet embertársaid után,
 Használat után mindig moss kezet!”
 Kicsomagol, és szétnéz a szobában.
 Az apartman szerény. Nosztalgiaival
 Gondol a tetőn zöldellő teraszra.

Minden bútor fehér, kollégiumra
 Hajaz. Inspirálóan spártai
 A szoba. Emlékeit ellenőrzi:
 Áll még itt háza az Üdvhadseregnek?
 S a norvég tengerészek temploma?
 Meg az afrikai ENSZ-missziók?
 Szemben az Enklávé nevezetű ház,
 Egy ír kocsmá, Nathalie-nak ajánlva,
 S a házimosoda. Ismeri mindet
 Azelőttről, mikor mint kis beosztott,
 A Biztonsági Tanács ügyeit
 Kísérte figyelemmel. „Figyelemmel?
 Az is túlzás.” Lemegy cigizni. Este
 Fölhívja Blankát, és természetesnek
 Találja a hangját. „A mama jól van.”
 Egy büszke Blankát hall most Mátrai.
 Minden sima. November óta hozzá
 Tartozik a huszadik századi
 Gyűjtemény a Szépművészetiben.
 „Hát... van beszéd, bár recseg a vonal.
 A finomhangolás következik.”

Reggel, mikor az ENSZ-negyedbe indul,
 Egy apró oázisra fölfigyel:
 Egy fadézsában árvácskák virulnak.
 New Yorkban ifjabb fejjel ennyire
 Nem tűnt föl a zöld fájdalmas hiánya.
 A gránitjárda, gránitfal s a lépcső,
 A lába alatt: gránit mindenütt.
 Ma meglepi az ingatlanirigység,
 Ahogy csak nagyon ritkán idegenben:
 „Laknék azért egy East Riverre néző
 Toronytetőn egy nyolcszobás lakást.”
 Siratni megy a siratók közé:
 Gyászolni a Föld gyászállapotát,
 És nyitott szemmel alszik bent az ENSZ-ben,
 S kávézni jár két programpont között.
 A Chrysler-épületbe mindig elmegy,
 Ha New Yorkban van. Hívóként csodálja
 Az ablakok ezüst háromszögét,
 E csipkézet nélküli gótikát;
 A bejárati csarnok barackszínű
 Márványpadlóján a mintázatot;
 Ma azzal tölti ebédidejét,
 Hogy mámorittasan fölliftezik
 A csúcsra. Véletlen se máshová.

„Ez a kedvencem. Olyan építészet,
 Amelyik énekel. Amelyik öklel.
 Eget öklel. Öklelve énekel
 Tehát”, örül a csúcson Mátrai,
 És némán hódol a Függőlegesnek.
 Amikor este szabadul az ENSZ-ből,
 Még világos van. Persze, ismerősek
 A fiákerek a Plaza Hotelnél,
 És őseredeti az istállószag,
 S a bővérű lány szobra fönt, a kúton,
 És ismerős a föld gránitalapja,
 A működés talapzata! Olyan jó
 A zátonyszerű, súlyos palasziklák
 Szürkén csillámló szemcséit figyelni
 A Central Parkban. Fényképezkedő
 Kínai vőlegény, menyasszony. Szerte
 A multikolor iskoláscsoportok
 Kacaja. Élvezi hazafelé
 Az üzlet nőit, manhattani nőket:
 Villog kemény lábszáruk, póre combjuk
 Az ezüstszürke, szűk kosztüm alatt,
 A forgóajtón áthaladva... Várják
 Éjjel megint az élénklila szirmok
 A dézsában, ahol reggel találta őket.

Álmában agya vásznára vetíti
 Homokos, baráti partjaival
 Manhattant, ezt a paradicsomi
 Erdőt, a fű benőtte dombok alján
 A szünyogoktól hemzsegő mocsárral;
 Suttogó tölgyesével: utat állnak
 A földre dőlt s vesztőhelyen maradt
 Fatörzsek, érintetlenség a sorsuk.
 Harmatvízű forrás buzog a fák közt.
 Tisztás. Füst száll föl a kunyhók közül,
 A mannahatta vadászok tüze.
 A rengetegre gondol most, ahol
 Fenyők alján futott a keskeny ösvény,
 Emitt egy friss juharliget, amott egy
 Magányos tulipánfa. Vízmosság
 Futott a tóba, földút az öbölhöz.
 Vadak keresztezték egymás csapását,
 Egy komplett ökológiai lánc;
 Ott volt a sűrűség, ahol a Times Square,
 Pumák cikáztak benne, szarvasok
 Meg őzek itták hűvös vadvizét;
 Később, hétvégén, vadkacsára lőtt
 A pisztrángos patak partján a polgár.

És virághímes rét terült a Harlem
Helyén. Gyanús lápvidék volt a Downtown,
Kelepcéket kínáló ingovány –

A föld köpenye aszfaltszürke aszfalt,
S a rés, melyen át Hádész levegőt kap,
Ez a gőzölgő csatornafedél.
Íme, egy *manhole*: fura, ahogy az
Aszfaltból kiálló, narancs-fehérre
Csíkozott henger füstölög magában:
Egy kürtő, egy kémény kinőtt a kőből.
Május elseje idén csatakos.
Makacs eső kopog. Ahogy lenéz
Szobája ablakából Mátrai,
Észreveszi, hogy a tokjába tűzve
A nemzetiszín lobogó derűs
Nagy vászna, az élénk piros-fehér-zöld
Már összecsomósodott az esőtől
A konzulátus szép homlokzatán.
„Megszűnt lobogni! Riasszam a konzult,
Intézkedjék?... Na majd a jó idő.”
Ledől egy félórára délután.

Este Kováccsal a Downtownba mennek.
Tudják, itt udvariatlan az utca:
Manhattan folyamatos ütközés.
„Mindenki élő henger, úgy nyomul,
Hogy nem vesz tudomást a másik élő
Testhatáraitól. Vakon todul
Pattogó, fontoskodó üzletember
És kék inges befektetési ügynök”,
Sopánkodik neki halkán Kovács.
„Sokan motyognak magukban az utcán.
Órültek adnak hangversenyt a metrón.”
„S beérik ennyivel, a pusztá szóval,
Ennél több csak ritkán. Nem provokálnak.
A közbiztonság egyre kitűnőbb.”
„Szóval magát nem...?” „Hát nem igazán.
De szögezzük le nyomatékosan,
Nem tudnak viselkedni az USA-ban,
Kedves Kovács.” „Olyan drabálisak.”
Később egy sárga vízitaxi úszik
Velük kicsit, virgonc katamarán;
S közben szárazon méregetik egymást.
„Nem mondok semmit, mert hibát keres,
A kedvenc sportja”, s nézi Mátrai
A szemhatárt. A piac délfokánál
Lemásznak a tatról Mátraiék,

S a hajóhídon végigdübörögnek.
 Ernyőt nyitnak a városházi parkban,
 Mely a csöpp holland kikötőt idézi:
 „Abból lett minden. A Független.”
 Amott épül a Szabadság-torony;
 A nulla szint fölé mered merészen
 Néhány acélrúd. Liftaknak traverze
 S a mélygarázsok mennyezetei.
 Szemközt, mint rég, egy templomocska áll,
 Pál kápolnája, a kemény mementó,
 Mely túlélte minden precíz rombolást.
 „Az égiek megmaradásra szánták.
 Minden tornyot nem. Szent Pálét igen...
 S a Két Torony nemléte súlyosabb tény,
 Mint a meglétük volt egykor, ezért
 Muszáj, hogy – bárhogy – újra álljanak,
 S az erős tény legyenek újra ők.”

Taxiznak az Upper Midtownba, mert
 Már várja őket régi törzshelyük
 A gögös Rockefeller Plaza alján:
 „A Ruhlmann, Kovácskám!”, mert ott a legjobb
 A hagyományos *bouillabaisse* – „Ne tudnád?” –,
 S jól átsütik a vesepecsenyét.
 Míg szerény ellátmánya volt, azért
 Ünnepezen, ha jót akart magának,
 Pár délután elüldögélt a Ruhlmann
 Passzázsalsó néző ablakában,
 S egyik télen, utcai asztalától
 A korcsolyázó göröket figyelte
 Az önkormányzat fenyője alatt.
 Szélen egy pirosposztag arcú kórus
 Repertoárját végigénekelte,
 S kecses meghajlással zárta a blokkot:
Oh Come All Ye Faithful – baráti ének
 Zúgott a téren, s megtapadt fülében.
 Fiala volt, dacos. Morcosan fizetett.

Kovács jelenti Skultétinak este:
 „Újabban, tudja, olyan nemtörődöm
 Ez a Mátrai. Ellátja a dolgát,
 De olyan savanyú a képe közben.”
 „*We'll see that.*” „Senki sem pótolhatatlan.”
 Nem csak untatja: bántja már a pörgés,
 Hogy indulástól a megérkezésig
 Végigkísérje a miniszterét,
 A bizalmatlan Skultétit; a gardár’

Már egyre inkább nyűg Mátrainak,
Nincs túl sok kedve egy asztalhoz ülni
Súlyponti országok bikáival.
Protokollundor!, a protokollundor!
Szabadon még fél napja sem marad.

Mikor Skultéti Washingtonba megy,
Beteget füllent. „Akut bélhurut?
És lógni fogok, mint gimnáziumban!”
Kovács kárörvendőn helyettesíti.
Ez most csak bagatell program. Tavalý
Ratifikálni mentek, elcsigázva;
És aláírták a kiadatási
Egyezmény okmányainak cseréjét
Tanúsító jegyzőkönyvet, s ahogy kell,
Jó pezsgővel koccintottak utána,
És a State Departmentben feszítettek.
„Ehelyett milyen pikáns a saját
Unokanővérünkkel randevúzni,
Aki itt van, másért és máshogyan.”
Kuzin, kuzen: egymástól mennyire?
Mátrai nem ideges. Most elindul az
Esőfelhőktől súlyos ég alatt.
A konzulátustól tíz percre van
A megbeszélrt hely. Túlvilági látvány
A villámfény reflexe az üveg
Függönyfalón, akár egy intelem.
Nincs nála esernyő. „Röhej, hogy épp most.”
Mennydörgés. Jól megszaporázza. Újabb
Dörej. Útközben zápor csap le rá,
Trópusi bőség. Bőrig, csontig ázik,
Árkádot lesve. Ömlik az eső.
Néhány perc alatt átlucskosodik
Jó szabóval varratott öltönye,
Viszont az özönvízzel is dacol
Komoly sámfához szoktatott cipője.
Az özönvízben későn veszi észre:
Egyszer már elsétált a ház előtt.
„Ez az.” Nagy üvegajtón zúdul át,
S dúltan a MoMA éttermébe lép be.
„A Modern!, így hívják, hogy máshogyan.”
A pultnál érdeklődik. Akad asztal.
Hosszú bárpult, mögötte millió
Főlhalmozott ital palackja, bortár;
És megkapó, mert váratlan tükör,
S könnyed, már-már csilingelő üvegfal.
Leül. Kettejük közül ő az első.

Töpreng a bőrhuzatú pamlagon.
 Kapkodva, sértetten szárítkozik,
 Kendővel törli arcát, sietősen.
 S – „pár száz év múlva” – itt van újra Blanka.
 „Mégis, egy törőlmetszett Gerdesits lány.”
 Nagyon kívánatos. És ropogósabb,
 Mint valaha; hol több, hol kevesebb;
 Soványabb? Ki van bontva a haja.
 Szép frufruja van, hátul kunkorodnak
 A fürtök. Szentelenül fiatal,
 És meg kell hagyni, szemérmetlenül szép
 Ebben a virágmintás baby dollban.
 „Ágoston édes.” „Úgy látom, te jól vagy.”
 „Én jól. De semmi jóban semmi részem.
 Én ajándékba kaptam mindenem.”
 És rendel egy ásványvizet, s utána
 Egy jégsalátát. És Mátrai sört.
 „Te nem eszel semmit?” „Nem én.” Nem éhes,
 Nem ő. Egy darabban a gyomra. Mindig
 Ingyencnek lenni fárasztó nagyon.
 „Csuromvíz vagy.” Ezt csak most vette észre?
 Mátrai belesajdul. „Hogy hiányzik
 A mindent átítató bizalom,
 Amely Blankához fűzött, hónapoknak
 Látszó, eseménydús hetekig,
 És éveknek tűnő hónapokig”,
 Sajnálkozik magában, és fülel;
 „Másképp, az állandó magasfeszültség,
 Az is hiányzik, minden izgalom
 Blankával. Régen nem bírtam kinyílni...”
 És ősszel lesz majd a *grand opening*,
 Az Edward Hopper!, végre Budapesten.
 „Szóval Hopper, a kemény vonalas,
 Klinikai realizmus?” „Barátom,
 Kölsönbe kapjuk, amit csak reméltem.
 A *New York-i mozit*. Naná, a *Benzint*.
 És sokkal többet. Még Bostonból is jön
 Kép, másik kettő Philadelphiából.
 Az utaztatás részleteit is
 Sikerült tisztáznunk.” „Ügyes vagy.” „Úgyhogy...”
 „Ügyes kislány! Valódi Gerdesits lány.”
 Mátrai megkocogtatja a korsót,
 És Blanka nézi lassan, szelíden.
 „Mondd, újévkor miért nem válaszoltál
 A levelemre?” „Hát tudod, azért, mert
 Nem tetszett benne semmi. Meglepett
 A zsidózásod. Furcsa volt a hangod.
 Szívem, fagyási sérüléseket

Szenvedtem melletted”, szól Mátrai.
 „Én meg melletted. De én megbocsátok.”
 Ma egyszerűen ilyen napja van,
 Ma Blanka jó, szokatlanul szelíd:
 Olyan bársonyos tónusban beszél
 Minden apróságról, mint jó anyák,
 És meghökkentően tapintatos,
 A túlfölényét ellensúlyozandó.
 Negyvenévesen ez a menedéke,
 A jó szerencse burjánzó csalitja.
 „Ő volt én őszi megszorítóm?”
 Mátrai sejti, lassan sikerül
 Felületté züllesztieniük a
 Szerelmüket. „Elsimítani mindent.
 Nem, Blanka nincs a létezők sorában,
 Számomra nincsen ezen a világon,
 Leírtam”, gondolja. Szemközt a grófnő
 Magát boncolja – „Tudod, hány vihar volt?” –,
 S megejtő rabulisztikával érvel.
 „Őnála megtaláltam az egyensúlyt.”
 „Kinél?” „Buránynál.” „Persze.” „Ő is itt van.
 Kimentek Bronxba, a botanikus
 Kertbe. Julival fotóznak azáleákat.”
 „Szeretek mindent, ami rododendron.”
 „Tudod, Burányban mi az érdekes?”
 „Na mi?”, von vállat untan Mátrai.
 „Ő gyerekekkel is feleségül kér. Gavallér.”
 Kissé elsápad. Mímeli nyugalmát.
 „Burány? Az isten szerelmére, ne.
 Nem. Nála körülbelül bárki jobb”,
 Gondolja. Nem mondja ki, mert ma diszkrét,
 Ma diszkrét. A lovait visszafogja.
 S a nőt kémlelve nem szenved, de mégis...
 „És te?” „Nincs senkim. Nem kockáztatok.”
 „Pedig muszáj. Te elkényelmesedtél.”
 Tűnődő, majdnem kíváncsi a hangja.
 Majdnem részvételi, majdnem törődő.
 „Sehol a kérlelhetetlen keménység!
 Azt máskor, mással. Ma csak jót kapok.
 Úgy döntött, ma nem folytatja a kínzást.
 Blanka az én női felem. De sajnós
 Túlságosan is azonos velem”,
 Gondolja elbódulva Mátrai
 A vinotéka bámulása közben.
 Az utólagos birtoklási vágy
 Jól megkínozta... túl van rajta. „Biztos?
 Nahát, nahát. Ez az anyás beszédű nő

Nem tehet voltaképpen semmiről.
 Ó? Ellenségnél sokkal kevesebb,
 Nem érdemes a gyűlöletre. Jól van.”
 És Blanka hangja ott cseng a fülében,
 Ez a talányos, szépen modulált hang:
 „Bizonyos kérdésekben
 Borúlátóból derűlátóvá lettem.”
 Már mosolyog magában Mátrai:
 „Nem győzi hangoztatni ez a nő,
 Mennyire boldog. Százszor gratulálok,
 Ha százszor mondja: minden nagyszerű.
 A minimálprogramom legyen ez.
 Ezzel mégiscsak tartozom neki”,
 Gondolja, és fönnhangon fűzi hozzá:
 „A főnököm Burány nagy tisztelője.
 Meg én is. Add át üdvözetemet.”
 A nő egy percre elérzékenyül;
 Az önimádat két rohama közt
 Nagyon szerette Mátrait, tavalý.
 „That’s all.” Aztán utcára kilépve
 Esernyőt nyit. „Az arca most olyan,
 Mint a gonosz boszorkáé az Ózban:
 Fél, még elolvad, ha víz éri egyszer”,
 Méri a nőt magában Mátrai.
 Némán sétálnak, félórát talán.
 Figyelik, az ázó tömegben az
 Ernyők pálcái hogy koccannak össze.
 Blankának és Buránynak jegye van
 Az operába. „Foglalt, idejében.”
 Idáig kíséri el Mátrai,
 És egy huncut méterrel sem tovább.
 Bordó szőnyeg a Metropolitan
 Opera előtt. Pompás tömeg nyüzsög
 A karzatok csigáin. Légi freskók,
 Kerengők, folyosók. Korlát aranyból.
 Járt már belül. Most csak üvegen át
 Szemléli, aminek nem része éppen,
 A szépre tupírozott életet.
 „Mit adnak ma este?” „A *Siegfriedet*.”
 „Milyen lehet Mime? Na és a sárkány?”,
 Tűnődik Mátrai. „Hát, hagyományos.”
 „Kibírom Mime nélkül, azt hiszem.
 Na isten áldjon, Blanka.” Hazaindul.
 A Queensboro híd ködbe burkolózik.
 A sarki olasz után köd szítál.
 Nem jut a vízig, mert zsákutca a
 Keleti 52-ik. „Bezárom
 Az ajtót, végre szárazföldre lépve.”

Mindenhol volt nők, mindenütt kavargás,
 És minden zugban a múlt árnyai.
 „Get the fuck out of here.” És kora reggel
 A Blanka hangja visszacseng fülébe:
 „Bizonyos, bizonyos
 Kérdésekben
 Borúlátóból
 Derúlátóvá lettem...”
 A kitartó, egész napos esőről
 Eszébe jut a kopár Williamsburg
 A folyón túl, tavalyi sétakörnyék,
 A fogdaszerű blokkházak sora
 A szatmári zsidók utcáin, vastag
 Vasráccsal még az emeleten is,
 Hogy megfékezzék a kamasz fiúkat
 A férfivá válás napjaiban.
 Vagyonkíméletből fekete zacskót
 Húztak az éjfélete férfiak
 A 2000 dolláros szörmekucsma
 Főlé. És rabbi vezette a kóser
 Sárga buszt... Kapkodva átöltözik,
 S délben a Ruhlmannba lohol megint.
 Azt érzi egyre-másra mostanában:
 Az esemény, melyet ő készített
 Elő, lezajlott rendben nélküle;
 A vacsora, amit ő szervezett meg,
 Az ő hiányában megtartatott:
 A többiek lemondtak róla, és
 Elkezdtek nélküle, őnélküle?,
 Sőt, desszertig vitték a vacsorát.
 „Nem!” Nemcsak Binder várta meg, hanem
 A teljes magyar delegáció
 A külügyminiszter kivételével,
 S néhány mosolygós helyi üzletember.
 „Gyanúsan jól vagy, Mátrai.” „Igen,
 Jó orvost ajánlott a konzul úr.
 Specialistát.” És inti a pincért.
 „Ha köhögnél avagy ízületi
 Fájdalmaid volnának...” „Akkor, akkor?...”
 A leértékelése folyamatban?
 Sejtik, hogy nyűgei fölhalmozódtak,
 S hogy egén minden felhő összegyűlt?

„Idő van.” „Még fölhívnám az anyámat:
 Nincs baj... Ébren van? Számoljunk csak.” „Otthon
 Hat órával van később, mint itt.” „Hé, siessünk.”
 „Ma utaznak, Mátrai úr? A kulcsot,

Kérem, kívülről hagyja majd a zárban”,
 Inti a gondnok lent a folyosón.
 Nassol. És a gardróbba kiüríti.
 „Apró darabokra szed szét a honvágy,
 Hogy összerakjon majd az anyaország.
 Öregszen majd egy teljes, tiszta évet,
 Mikorra Budapestre visszatérek.”
 Most nem csömör, de gyors öntisztulás.

A JFK-n állnak estefelé.
 Skulptéti gondterhelt. Nem leplezi,
 Most már nem. Nem csak magáért aggódik!
 „Meglátja, elharapózik a járvány,
 És végigsöpör minden kontinensen.
 Idő kérdése, hogy pandémia
 Alakuljon ki.” „*Goodness me!*” „Na várjon.
 Mert fölfalhat egész országokat,
 Emberek millióit döntve földre.
 A középkorban harmincmillió...”
 Már fönt vannak a budapesti gépen,
 Félig-meddig kicsomagolva. Hangos-
 Bemondó csendül, hűvös, jól nevelt hang.
 „Jól hallok, Mátrai?” „Sajnos, igen.
 Azt mondja, nem tud fölszállni a gép.
 Nem indul műszaki hiba miatt.”
 Percek alatt kiürül a fedélzet.
 Morgolódnak, míg másik kapuhoz,
 Gyorsan másik géphez terelik őket.
 „Ez Amerika, akad tartalék.”
 Hamar történik, szinte semmi pánik.
 Az új gép röpké másfél óra múlva
 Simán, jóformán észrevétlenül
 Emelkedik magasba. Néhány percig
 Visítanak az eresztékei,
 S a csomagtartók rengve ingadoznak.
 Mátrai végig félálomban ül,
 Tompán, majdhogynem érzéketlenül:
 Történhetne tőle most akármi.
 Légörvény tombol Kanada fölött.
 Látja, a szomszéd lányon szemfedő van,
 S fülhallgató a fedélzeti szettből,
 Hogy semmit föl ne fogjon, meg ne lásson
 Az egész út során. Mátrainak
 Gyerekkori társnője jut eszébe,
 A Bamba, aki ragtapaszt viselt
 Szódásüvegnyi lencségei alatt,
 És ő sem volt szép, ahogy ez a lány sem.

Szlovák, úgy látta az útleveléből.
 Tenyerébe temeti nedves arcát,
 Folyamatosan tüsszög ez a lány.
 Itt tüsszög, őmellette. „Nem öröm.”
 És védekezésből álomba süpped
 Mátrai. Arra ébred, csődület van.
 Egy nő rosszul lett Írország fölött:
 Fuldokol tízezer méter magasban.
 Fölpolcolják a tagjait, ahogy kell,
 Gyöngéden elfektetik négy ülésen,
 „Stabil oldalfekvésbe helyezik”,
 Fontoskodik Kovács, amíg a nőt
 Alápárnázzák gondosan. Van orvos,
 Van oxigénmaszk, és palack is
 Kerül a csomagtartóból. „Derék.”

Mondják, Ferihegyen hőkamerát
 Állítottak föl a beérkezőknek.
 „A végén, meglásd, karanténba zárnak”,
 Mondja Kovács, s faarccal Mátrai:
 „Mert Pest bármit megengedhet magának
 Lakói védelmében, nem csoda:
 A repülőtéren, megérkezéskor
 Megméri majd a hőmérsékletünket,
 S ha harmincnégy fok: nem bocsátanak be.”
 A fejét rázza mosolyogva Binder:
 „Még mit ki nem találsz. Ez lesz a végső
 Világban.” „Sajnos nem, ez a jelen.
 A jelennek is csak a kezdete.
 Pár év, és megszűnnek az utazások,
 Az erőforrásaink kimerülnek,
 És tízszer drágább lesz a kőolaj.”
 A hír igaz volt: ott a kamera
 A reptéri üvegajtó mögött.
 Szépen bele kell pillantaniuk,
 Míg átmennek a két korlát között.
 „Mi ez?”, kérdi Skultéti. És Kovács szól:
 „Termografikus képföldolgozó.”
 Lázat mérnek a fehér köpenyes,
 Szájmaszkos tisztiorvosok a pultnál.
 A képernyőjükön az utasok
 Színekben játszó szellemképe. Átmegy
 A korridoron a miniszterük,
 Aztán Kovács, Binder, majd Mátrai.
 És nincsen csengő – „Még nincs!” –, sem sziréna.
 Néhány pajkos kamasz szigorú viccből
 Tüszögni kezd a vámosok előtt.

„Bajban van a világ”, sajnálkozik
Skultéti. „Mókás fickókkal repültünk,
Azt meg kell hagyni”, kontráz Mátrai.
A zöldfolyosón túl támad a sajtó.
Kamerák kis ligete, vad vakuk.
Átvágni rajtuk gyorsan. „*Warmly welcome.*”
Egy népegészségügyi szóvivő
Nyilatkozik. „Az amerikai
Húsipar minapi korlátozása
Érint-e minket?” Teljes hangzavar.
Leshelyéről berobban egy riporter:
„Külgügyminiszter úr...” „Mi nem beszéltünk
Meg mára semmilyen találkozót.
Hagyjon békén.” És vágatnak tovább,
A sofőrhez. „Szagot fogott a sajtó.
A vadvírust a gépünk hozta Pestre,
S megszimatolták valahogy?” „Lehet.”
„Jöttünk a fertőzést széthordani”,
Kurjant Mátrai diadalmasan.
„Mi élvezzük, ha utazik a gondunk,
S azt is, hogy átruházható a gond.”
Skultéti nézi. „Ragados a példa?
Tréfálozunk, mi, tréfálozgatunk?!Egyébként ugye jól van, Mátrai?”

Szvoren Edina

PERTU

A párkányra szerelt tüskesoron csússzon meg a fény. Szemből süssön a nap, az egyházi tenispályák felől, hogy amikor az ablakon kinéz, ne lássa jól a hőmérőt. Legyenek kilátást akadályozó étolajfoltok azon az ablaküvegen. Nyissa ki az ablakot. Óvatlanul tenyereljen bele a galambok ellen fölszerelt tüskékbe. Mondja félhangosan, mint a régóta magányos emberek, hogy *tizenegy fok*. Ha fűszeres tavaszi illatok tódulnak a konyhába szilveszter délutánján, fölbátorodott énekesmadarak adjanak ahhoz hasonló hangot, mint amelyet egyes zsebszámológépek. Hóvirágra emlékeztető növények üssék föl a fejüket a kilencemeletes ház előtti szánkódomb fűszigetein. Ne vegye észre. Legyenek olyanok ezek a már bimbózva is hervatag növények, mint amelyekre gyereklábak tapostak. S amikor az ablakot becsukja, érezze meg, hogy nemcsak a felázott föld szaglik odakint, hanem a szemetesvödör is idebent. Fölnyithatja a tetőt, belenézhet a kukába, majd kiveheti a szemeteszákot, pedig félig sincs tele. Szaglik a citromhéj, a hamu, a makrélakonzerv, s ez így együtt legyen ordenáré.